

Aurelius Augustinus

Goed onderwijs

Christendom voor beginners

[De catechizandis rudibus]

Ingeleid, bezorgd en vertaald
door Vincent Hunink
en Hans van Reisen

 DAMON

Inhoud

Inleiding	7
Aankomend leraar	8
Deogratias, een bezorgde leraar	9
Augustinus, een ervaren voorganger	10
Geloofsvorming in de vroege kerk	13
Goed onderwijs: christendom voor beginners	22
Achtergronden	27
Waarde en invloed	29
Tekst en vertaling	32
Bibliografie	35
1 Latijnse tekstitgaven	35
2 Vertalingen	35
a. Nederlandse vertalingen (chronologisch)	35
b. buitenlandse vertalingen (op taal, chronologie en vertaler)	
Duits	36
Engels	37
Frans	38
Italiaans	38
Spaans	39
3 Achtergrondliteratuur	39

Goed onderwijs; Christendom voor beginners (Latijn/Nederlands)	43
Voorwoord (1-4)	43
1 Goed onderwijs geven	55
Het verhaal vertellen (5-10)	55
Instructie en bemoediging per doelgroep (11-13)	75
Blijmoedig doceren (14-22)	89
2 Praktische inleiding in het christendom	123
Verschillende doelgroepen (23-24)	123
Modelbetoog (24-49)	127
De juiste motivatie (24-27)	127
Rondgang door het	
Oude Testament (28-39)	137
Rondgang door het	
Nieuwe Testament (39-49)	169
Verdere instructie (50)	195
3 Het christendom in een kwartier	199
Aanleiding (51)	199
Verkort modelbetoog: kern van de leer (52-55)	199
Register op bijbelteksten	213
Over de vertalers	216

Inleiding

Wie herinnert zich niet iets van het eerste onderwijs in de vroege jeugd? De opwinding bijvoorbeeld om achter een combinatie van lettertekens begrijpelijke woorden te zien, zodat je woord voor woord en later zin voor zin leerde lezen. De verwondering om cijfers van elkaar te onderscheiden, zodat je leerde rekenen in grotere aantallen dan met tien vingers en tien tenen mogelijk is. Wie weet nog welke materialen je kreeg om te leren schrijven of beter te tekenen? Met welke instrumenten je in de klas met elkaar leerde musiceren? Of met welke toestellen je in de gymzaal snel leerde bewegen of langzaam balanceren? Misschien staat zelfs het eerst aangeleerde zinnetje in het geheugen gegrift bij het onderwijs in vreemde talen: ‘This is a book’, ‘Voilà Pierre. Pierre est un garçon’.

De school is er niet alleen om allerlei vaardigheden aan te leren, maar functioneert ook als een kweekplaats voor normen en waarden. De herinneringen daaraan zijn dikwijls minder concreet. Hoe leerde je bijvoorbeeld spelletjes op het speelplein zonder ruzie te maken? En als er toch bonje ontstond, gold dan alleen het recht van de sterkste? Of werd ook rekening gehouden met kwetsbare klasgenoten? Door wie leerde je bemiddelen om conflicten op te lossen?

Soms worden echter momenten van geestelijke vorming nadrukkelijk in hoofd en hart bewaard. Vraag katholieke ouderen wat zij nog weten van hun eerste communie op zeven- of achtjarige leeftijd en er volgt meestal een levendige impressie van kleurrijke, feestelijke details. Of vraag eens naar treurige momenten, zoals wanneer een klas- of schoolgenootje ernstig ziek werd of verongelukte: ook vele jaren later nog kan iemand daar ontroerd door raken.

Aankomend leraar

Iedereen kan als leerling onbevangen putten uit eigen ervaringen. Maar de herinnering aan het onderwijs als startende leerkracht is voor minder mensen weggelegd. En waarschijnlijk roepen de gedachten daaraan uiteenlopende gevoelens op. Verbazing kan zich bijvoorbeeld van je meester maken, wanneer een groep kinderen jou op je eerste wenk gehoorzaamt en iedereen stil en rustig wordt; machteloosheid als met een groep pubers geen land te bezetten valt; paniek omdat je eerste lesplan veel te omvangrijk blijkt en het lesuur dus veel te kort; schaamte wanneer een begaafde student een intelligente vraag stelt waarop jij zo gauw geen antwoord paraat hebt. Om nog maar te zwijgen over de teleurstelling wanneer je eerste demonstratieproef mislukt of alle technische apparatuur het bij je eerste presentatie laat afweten. En hoe aan leerlingen iets van de ontroering over te brengen, die jij als leraar voelt bij de schoonheid van een mooi gedicht? Of je voldoening wanneer de uitleg van een moeilijke natuurkundige theo-

De catechizandis rudibus

[1] Petisti me, frater Deogratias, ut aliquid ad te de catechizandis rudibus quod tibi usui esset scriberem. Dixisti enim quod saepe apud Carthaginem, ubi diaconus es, ad te adducuntur qui fide christiana primitus imbuendi sunt, eo quod existimeris habere catechizandi uberem facultatem et doctrina fidei et suavitate sermonis;

te autem pene semper angustias pati, idipsum quod credendo christiani sumus, quo pacto commode intimandum sit; unde exordienda, quo usque sit perducenda narratio; utrum exhortationem aliquam terminata narratione adhibere debeamus an praecepta sola, quibus obseruandis cui loquimur nouerit christianam uitam professionemque retineri. Saepe autem tibi accidisse confessus atque conquestus es, ut in sermone longo et tepido tibi ipse uilesceres essesque fastidio, nedum illi quem loquendo imbuebas et ceteris qui audientes aderant

Goed onderwijs

Christendom voor beginners

Voorwoord

[1] Je hebt me gevraagd, broeder Deogratias, of ik je iets bruikbaar wilde schrijven over godsdienstonderwijs aan beginners. Je hebt namelijk gezegd dat in Carthago, waar jij diaken bent, vaak mensen bij je worden gebracht voor een eerste kennismaking met het christelijk geloof. Dat komt door je reputatie als godsdienstleraar op grond van je geloofskennis en je aangename manier van spreken.

Maar je stuit daarbij vrijwel steeds op problemen. Hoe moeten de elementen van ons geloof die ons tot christenen maken, op een passende manier worden overgebracht? Waar begin je je verhaal en hoe ver moet je doorgaan? Moeten we een soort aanmoediging toevoegen als het verhaal is afgerond? Of hoeven we alleen voorschriften te geven, zodat de luisteraar weet dat hij het leven en de praktijk als christen onder de knie heeft als hij die naleeft? Vaak overkomt het je, zo klaag je openhartig, dat je tijdens een lang en ongeïnspireerd betoog ook bij jezelf waardeloos overkomt en afkeer wekt, om maar te zwijgen van degene voor wie jouw woorden als kennismaking dienen en de anderen die er als toehoorders bij zitten.

eaque te necessitate fuisse compulsum, ut ea me quam tibi debeo caritate compelleres, ne grauarer inter occupationes meas tibi de hac re aliquid scribere.

[2] Ego uero non ea tantum quam familiariter tibi, sed etiam quam Matri ecclesiae uniuersaliter debeo caritate ac seruitute compellor, si quid per operam meam, quam Domini nostri largitate possum exhibere, idem eos Dominus quos mihi fratres fecit, adiuuari iubet, nullo modo recusare, sed potius prompta et deuota uoluntate suscipere. Quanto enim cupio latius erogari pecuniam dominicam, tanto magis me oportet, si quam dispensatores conseruos meos difficultatem in erogando sentire cognosco, agere quantum in me est, ut facile atque expedite possint quod impigre ac studiose uolunt.

[3] Sed quod ad tuam proprie considerationem pertinet, nolim te moueri ex eo quod saepe tibi abiectum sermonem fastidiosumque habere uisus es. Fieri enim potest ut ei quem instruebas non ita sit uisum, sed quia tu aliquid melius audiri desiderabas, eo tibi quod dicebas uideretur indignum auribus aliorum.

Nam et mihi prope semper sermo meus displicet. Melioris enim auidus sum, quo saepe fruor interius, antequam eum explicare uerbis sonantibus coepero; quod ubi minus quam mihi notus est eualuero, contristor linguam meam cordi meo non potuisse sufficere. Totum enim quod intelligo uolo ut qui me audit intelligat; et sentio me non

Noodgedwongen vraag je mij daarom dringend – en je doet een beroep op de liefde die ik jou verschuldigd ben – er geen probleem van te maken jou hier iets over te schrijven, tussen mijn andere bezigheden door.

[2] Ik voel mij trouwens niet alleen op persoonlijk vlak groepen door mijn dienstbaarheid en mijn liefde voor jou, maar ook in het algemeen door die voor onze Moeder de kerk. Als de Heer mij beveelt met mijn inspanningen, die ik door zijn vrijgevigheid kan inzetten, degenen te helpen die Hijzelf voor mij tot broeders heeft gemaakt, mag ik dat op geen enkele manier weigeren, maar moet ik het bereidwillig en vol overgave op me nemen. Ik wil toch graag dat de schat van de Heer wijd en zijd wordt uitgedeeld? Als ik dus merk welke moeilijkheden mijn medebedienswaarders bij het uitdelen ervaren, moet ik me volledig inzetten om ervoor te zorgen dat zij vlot en goed toegerust kunnen doen wat zij zo ijverig en toegewijd willen doen.

[3] Maar wat je eigen kijk op de dingen betreft: maak je maar niet druk dat je zo'n betoog vaak ondermaats en vervelend vindt. Want het zou heel goed kunnen dat degene aan wie jij les geeft dat niet vindt! Maar omdat jij zelf iets beters wilt laten horen, vind je wat je zegt onvoldoende voor de oren van anderen.

Mijzelf bevat mijn eigen betoog ook bijna nooit. Want ik heb mijn zinnen gezet op iets beters, waarvan ik vaak van binnen geniet voordat ik begonnen ben het in klinkende woorden uit te drukken; en wanneer me dat minder goed lukt dan ik dacht, stoort het me dat mijn tong geen recht kan doen aan mijn hart. Want bij alles wat ik begrijp